

Ház a Hűvösvölgyben

1945. május 5-én a Hidegkúti úton Herczeg Ferenc villája előtt az erőlködéstől megszakadt és elpusztult egy ló. Ez a ló húzta idáig Pestről a lebombázott családi házunk romjai között megmaradt ingóságokkal terhelt kocsit velem együtt, aki akkor fél évesen egy ruháskosár lakója voltam. Innen már csak néhány száz méter volt az a villa, ahová édesanyám nagynénje befogadott minket. Így kerültem a Házba szüleimmel, bátyámmal és a bombázásban meghalt nővérem emlékével együtt. Nem véletlenül írom a Házat nagy kezdőbetűvel, kiérdemelte. A XX. század történelmét és ezzel együtt a hűvösvölgyi villák sorsát híven mutatják be az itt történt események, és a lakók, akik e falak között éltek.

A Hidegkúti úton

A Ház 1893-ban épült, a Hárs-hegy Ördög-árok felé eső törmeléklejtőjén az akkori Hidegkúti úton. A közelben csak néhány épület, a hárshegyi elmeógyógyintézet főorvosainak villái, régi présházak és vendégfogadók álltak. Falaiba feltehetően beépült a közeli Nyéki vadászkastély nem kevés köve is, akkoriban ezek a romok építőanyag-forrásként is szerepeltek. A durván egy holdas telken lévő épületet a húszas évek elején megvette az Aradról származó Gellér Mihály, aki abban az időben tért vissza Magyarországra. Amerikában kitanulta a szállodaipar csínját-bínját. Itthoni tevékenysége alapján ma a magyar idegenforgalom meghatározó alakjaként tartják számon. Astoria, Margitsziget, Palace, Palatinus fémjelzik azt amit alkotott. A Házat nyaralónak vette meg és rögtön át is alakította. Megvásárolta a szomszédos telket is és a Margitsziget mintájára kiépített egy közel egy hektáros csodálatos parkot szobrokkal, medencével, a kerítés oszlopain kissé erotikus sellőkkel. Komoly üzleti és társadalmi események színhelye volt a Ház és annak kertje. Minden adott volt a különleges események és vendégek fogadására. Állítólag Pacelli bíboros, a későbbi XII. Pius pápa is a Ház vendége volt az Eucharisztikus Kongresszus idején. A háború rombolása nagyjából elkerülte a Hűvösvölgy épületeit, ennek köszönhetően teljes fényében tündökölt itt minden, amikor ebbe az „úri barokk” jegyeit viselő házba kibombázottként megérkeztünk.

A Vörös Hadsereg útján

Ahogy azt a sors és a történelem diktálta, hamarosan megérkezett az első társbérő, a Vörös Hadsereg egyik orvosa, feleségével és kislányával, valamint az hozzájuk rendelt katonákkal és harci felszereléseikkel együtt. Első momentum volt, hogy édesanyám a fürdőszoba kádjának a kitakarítását követően megtanította felszabadítóinkat a WC használatára. Nekem jó dolgom volt akkor, mert nem egyszer kellett letörölni a szám széléről a katonáktól kapott csokoládé maradványait. Szerettek és kényeztettek. Jó sok hónap eltelte után 1947-ben lakótársaink egy halom lószert a kertben szétszórva távoztak, nem megfélemlítve a pincében levő ládáinkban tárolt holmik eltávolításáról sem. Hogy emlékük tovább éljen, a Hidegkúti útból Vörös Hadsereg útja lett.

Gellér Mihály – vélhetően a megpróbáltatások következtében is – elhunyt. A Kerepesi temetőben helyezték

végző nyugalomra, de síremléke néhány év elteltével eltűnt. Vagy az értékes fekete gránittömb tetszett meg valakinek, vagy burzsujként nem volt szalonképes az akkori világban még a halottak között sem.

A házat természetesen államosították. A lakáshivatal a szovjetek távozásával keletkezett űrt azonnal elkezdte kitölteni. Elsőként két család érkezett a szuterénba. Ezzel a pince megtelt. Aztán 1952-ben bekopogtatott az ÁVH is, hogy a minket befogadó nagynénit, Gellér Mihály özvegyét, mint osztályellenséget kitelepítsék. Lakrészét a Nyírségből érkezett fiatal rendőr-szakácsnő házaspár foglalta el. Kialakult egy, a kornak megfelelően négyes társbérlet, de a ház méreteinek köszönhetően úgy-ahogy elfértünk. Édesanyám ismét oktatta a frissen érkezetteket: gáztűzhely, gázbojler stb. és a megszólítás a részéről egy úri családban nevelkedett asszony szájából furcsán hangzó „Eltárs” és „Eltársnő” lett.

A környéken itt-ott megmaradt a régi lakosság, elsősorban a művészek, alkotók tarthatták meg lakóhelyüket. Sok neves ember élt itt, mint Rajnai Gábor, Herczeg Ferenc, Csathó Kálmán, Istók János, Ősz Dénes és a Tárogató utcai Kápolnát társbérlelként befogadó Fekete István. Szomszédaink a sváb Haszmann hentes és Govrik Sándor gimnáziumi tanár és családjai voltak, valamint Szabó Gergely volt méneskari tiszt, akinek a Szilvásvárad lipicai ménes létrehozását köszönhetjük. Egy házzal arrébb lakott jó barátom Simonyi Emő kiváló festőművész, aki később a Müncheni Képzőművészeti Akadémia professzora lett. A miénkhez hasonló kolóniák alakultak a jobb időket megélt régi villákban. A környék lakossága erősen felhígult, megjelentek a szerszámos sufnik és a veteményesek a hajdani pázsit helyén. A fenyőfák csúcsait karácsonykor rendszeresen ellopkodták. A Ház lassan porladozva tűrte a megpróbáltatásokat.

1952-ben új lakók érkeztek a manzárd jórészt fűthetetlen hajdani vendégszobáiba. Idős katolikus papok, akiket a közelben felszámolt szeretetotthonból deportáltak hozzánk. Ahogy mondják, a Ház a pincétől a padlásig megtelt. Az új lakók nem voltak akárhik. Közülük kettő nevezetes személyiség. A Szarajevóban született Divényi Rezső a háború előtt a Magyar Vöröskereszt központi titkára majd igazgatója volt, önkéntes táborigazgatóként a Német Birodalomba indult az elhurcolt magyar leventék fölkkutatására. Szomszédjaként egy fűthetetlen kis szobában élt és dolgozott a tudós paptanár Geyer József, a magyar orgonaépítés nagy alakja, a Zeneművészeti Főiskola tanára, Albert Schweitzer barátja. Sógora a svájci államelnök volt, felesége Geyer Stefi, a híres hegedűművész révén. Ezek a kiváló emberek éheztek és fáztak, de büszkén viselték sorsukat. Amit tudtunk, segítettünk rajtuk. Geyer József szomorú sorsa még szomorúbb véget ért. Zongorát hangolt egy családnál, akik hálából disznótorossal megettették. A nehéz ételekhez nem szokott gyenge szervezete nem birkózott meg az emésztés feladatával, a lakoma után holtan találtuk a szobájában. A számkivetettek utolsó képviselője a később érkezett és 60 éves korában érettségizett nagy bajszú Maár József jezsuita fráter volt, a Ferenc kórház főkertésze.

1956-ban még zsúfolt volt a Ház. A szabolcsi kommunista rendőr karácsonykor a Tárogató utcai kápolnában velünk énekelte a szenténekeket. Mint akkor sokan mások a hasonló sorsúak közül. A hosszú estétet a nagyszoba lámpájának fénykörében a szomszédokkal vívott kártyacsaták tették elviselhetővé, egyikük pedig bűvésztrükkökkel szórakoztatta az egybegyűlteket. Bátyám mint egyetemista, nemzetőrként vigyázott a rendre.

Édesapám, aki a háború előtt a Magyar Gitáregylet egyik megalapítója és titkára volt, nyugdíjba küldése után elkezdett klasszikus gitárt oktatni. A Ház fogadta a tanulókat és a nagyszobánk nem egyszer hangversenyeremként szolgálva adott otthont a vizsgakoncerteknek. Sok jeles gitárlista került ki édesapám kezei alól, aki jelentős szerepet játszott a magyarországi gitárélet fellendülésében. Ma a Józsefvárosi Zeneiskola egyik terme őrzi a nevét.

A Házban az élet ment tovább. Volt aki elhunyt, volt aki elköltözött, a hatvanas évek végére három lakásra valóan maradtunk. Amikor a gulyáskommunizmus elkezdte bontogatni a szárnyait, beindult a környék telkeinek felszabdálása, beépítése. A mi telkünk is pillanatok alatt nyolc részre szakadt. Még ezt a korszakot megelőzően, az ötvenes évek közepén, a sok eseményt megélt teraszunktól 10 méterre, a francia kert legszebb részében felépült egy falusi sátortetős ház, eltakarva a kilátást a hegyek irányába. És jöttek a szürke kockaházak. A szép telek nyolc épületnek adott helyet, elszakítva a kert fenntartását hajdan szolgáló üvegházat az elérhetetlen messzeségbe. A francia kert, az angol pázsit és a japán-kert néhány év alatt a semmibe veszett. A szobrokat, kővázákat szétlopkodták. A Házat sem kerülte el a „fejlődés” szele, három lakásos társasházzá alakult és a bent élő megmaradt három családnak a tulajdonába került. Új falak, új beosztás, a hajdani nagyvonalú elrendezést torz alaprajzú lakások váltották fel. Beépült a padlás, lakhatási lehetőséget biztosítva bővülő családunknak. Az idősek szép lassan eltávoztak, a fiatalok pedig szaporodtak. A rendszerváltozás során kivonuló Vörös Hadsereg pedig vitte a nevét is, az utcanév táblákon ma Hűvösvölgyi út szerepel.

A Hűvösvölgyi úton

Az Apáthy szikláról az elmúlt 120 évben készült fényképek sora hűen tükrözi a környék átalakulását. A Ház, amelyik hajdanán büszkén uralta a villamos sínekig terjedő területet, ma alig észrevehetően bújjik meg néhány megmaradt öreg társával együtt a szürke lakókockák között. A hajdani vendégfogadó a még élő hársfáival és török-mogyoróival, a régi iskola ami ma új spanyol nyelvű fényben ragyog, Tóni néni háza, ahol Tamkó Sirató Károly lakott egy verandán, Röck Marika villája aminek a garázsa ma autószerelő műhely és sorolhatjuk még a régi veretes épületeket, akiket eddig nem faltak fel a pénzéhes építési vállalkozások. Mert vannak akik kitartanak és büszkéek arra, hogy megőriztek valamit a múltból bizonyítva, milyen is lehetett a hajdani Nyék község romjain felépült városrész, amíg a történelem, a pénz és az igénytelenség szele el nem sodorta szellemét, jellegét.

A Ház – egy élet munkájának köszönhetően – ma ismét családi tulajdonban van. Lerázta magáról az elmúlt 75 év történetét, de nyomait viseli. Ma családi tűzhely, menedék, bázis, szeráj. Itt fő a jó ebéd az iskolában megéhezett unokáknak, ide lehet beugrani munkába jövet-menet és itt lehet aludni egy késői színházi előadás után. Itt lehet összejönni ünnepnapokon és családi események okán. Lehet, hogy a falak kopottak, de a Ház működik. Ezt leginkább az tudja értékelni, aki 75 éve él itt egyhuzamban és az emeleti teraszról letekintve nézheti a kertben játszó unokákat.